

**โครงการ การจัดการปัญหาเด็กน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ และพันธุ์
บ้านภูพานทอง อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
บทคัดย่อ**

หมู่บ้านภูพานทอง เป็นหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู ตั้งอยู่ตำบลหนองบัว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็น พื้นที่ทหาร พื้นที่ป่าสงวน พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ปัจจุบันชาวบ้านยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ และกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน อาชีพหลักของชาวบ้าน ประมาณร้อยละ 80 คือการหาของป่า (หน่อไม้, เห็ด, ผักหวาน ไข่มดแดง) และรับจ้างทั้งในตัวอำเภอและ ต่างจังหวัด การอพยพแรงงานของพ่อแม่ ทำให้ไม่มีเวลาดูแลลูกหลานทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็กเช่น เด็กขาดความอบอุ่นไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ร้อยละ 43 น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 42 ปัญหาเด็กพันธุ์ ร้อยละ 69 แกนนำชาวบ้านหมู่บ้านภูพานทองจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง "การจัดการปัญหาเด็กน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และพันธุ์" ของหมู่บ้านภูพานทอง เพื่อร่วมกันทำความเข้าใจกับปัญหาสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งหมู่บ้าน เพื่อสุขภาพที่ดีของเด็ก ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในอนาคตของหมู่บ้าน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีขั้นตอนและวิธีการศึกษา 6 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการพัฒนาโครงการ ทีมวิจัยใช้เวลาพัฒนาโครงการ 8 เดือน
2. ขั้นตอนการเตรียมทีมวิจัย, ชุมชน โดยการประชุมกับชาวบ้านในที่ประชุมประจำเดือนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยและนัดหมายที่จะเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ปกครอง
3. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเก็บข้อมูล, ออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและดำเนินการเก็บข้อมูล
4. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. ขั้นตอนการปฏิบัติงานทดลองตามแนวทางที่เสนอ
6. ขั้นตอนการสรุปผลการปฏิบัติงานและเขียนรายงานการวิจัย

สรุปผลการศึกษา

พบสาเหตุที่ทำให้เด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี บ้านภูพานทองมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และพันธุ์ เด็กกินอาหารไม่ครบ 3 มื้อต่อวัน ถึงร้อยละ 41 เมื่อแยกเป็นกลุ่มอายุ พบว่า เด็กที่กินอาหารไม่ครบส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุ 6-12 ปี คือ ร้อยละ 53 ของเด็กอายุ 6-12 ปีทั้งหมด โดยอาหารทดแทนอาหารหลักบางมื้อโดยเฉพาะมื้อเช้าคือขนมและนมซึ่งจัดว่าเป็นอาหารเสริม นอกจากนี้ยังกินอาหารหลักไม่ครบ 5 หมู่ คือ กินผักเป็นปริมาณที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย จากผลการวิจัยพบว่า เด็กกินผักเฉลี่ย 4 วันต่อสัปดาห์ พบเด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อพันธุ์ คือ กินขนมมากกว่า 2 ครั้งต่อวัน และแปรงฟันวันละ 1 ครั้ง (เฉพาะช่วงเช้า) จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 52 เมื่อแยกอายุพบว่า ในกลุ่มเด็กอายุ 6-12 ปี มีเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อพันธุ์จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 71 ของเด็ก 6-12 ปีทั้งหมด

โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กที่สุด ไม่ทราบสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจึงขาดความตระหนักและความรู้ในการดูแลลูกหลาน อีกทั้งต้องเร่งรีบไปประกอบอาชีพรับจ้าง ทำให้ไม่มีเวลา

เอาใจใส่ลูกหลานเกี่ยวกับการกินและทำความสะอาดฟัน จึงให้เงินเพื่อจะให้ซื้ออาหาร โดยไม่ทราบว่าเป็นเด็กนำไปซื้อขนมแทนอาหาร ซึ่งผลการเก็บข้อมูลพบว่า เด็กจำนวน 43 คน ใช้จ่ายค่าขนมใน 1 สัปดาห์ ประมาณ 5,259 บาท นอกจากนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ โรงเรียน, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, อสม., องค์การบริหารส่วนตำบลยังทำงานแบบแยกส่วน ทำให้ขาดพลังในการทำงาน ส่งผลให้ปัญหายังคงดำรงอยู่ หลังจากได้ทราบสาเหตุและปัจจัยของปัญหา ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการจัดการปัญหา 4 ข้อ คือ สร้างความเข้าใจให้ผู้ปกครอง ให้เข้าใจในปัญหา และมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา ,รณรงค์ที่โรงเรียนเพิ่มการกินผัก ผลไม้ และขอความร่วมมือโรงเรียนไม่ขายอาหารเสี่ยงต่อโรคฟันผุ , อสม.ประเมินภาวะโภชนาการ และฟันผุ แล้วนำเสนอต่อผู้ปกครองทุกครั้ง และขอความร่วมมือกับร้านค้าในการลดการขายขนมเสี่ยง

จากผลการประเมินภาวะโภชนาการเดือนกรกฎาคม ปี 2549 พบเด็กน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มีปริมาณลดลงและไม่มีเด็กฟันผุเพิ่ม

ส่วนพฤติกรรมของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี คือ เด็กกินผักและผลไม้มากขึ้น ดูจากอาหารกลางวันโรงเรียนและที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีผักเป็นส่วนประกอบเด็กกินหมดทุกวันซึ่งต่างจากที่ผ่านมาที่อาหารที่เป็นผักจะเหลือทุกวัน และร้านค้าในโรงเรียนก็นำผลไม้มาขายมากขึ้น ส่วนที่บ้านผู้ปกครองโดยเฉพาะที่มิจัยบอกว่า กินผักมากขึ้นจากที่ไม่เคยกิน ,เด็กลดการซื้อขนม เนื่องจากนำเงินมาออมเพื่อจะไปทัศนศึกษา ในด้านพฤติกรรมการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง พบว่า มีการปรับเปลี่ยนในรายที่ให้ความสนใจ คือ พ่อแม่เอาใจใส่ดีขึ้น ทำกับข้าวให้ลูกหลานกินโดยเฉพาะอาหารเช้า นอกจากนี้ยังดูแลเรื่องการแปรงฟันก่อนนอนมากขึ้นด้วย แต่บางส่วนที่ยังไม่สนใจก็ไม่มีเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

หน่วยงานที่นับว่ามีส่วนอย่างมากที่ทำให้เด็กได้รับการเอาใจใส่ในการกินอาหารให้ครบ คือ โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื่องจากมีหลายตัวอย่างที่พบว่าภาวะโภชนาการดีขึ้นตั้งแต่เด็กเริ่มเข้าสู่ศูนย์ หรือได้กินอาหารกลางวันโรงเรียน

บทเรียนที่สำคัญ

การแก้ไขปัญหาเด็กน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และฟันผุที่ผ่านมา ผู้เกี่ยวข้องไม่มีส่วนในการมองปัญหาร่วมกัน ทำให้ต่างฝ่ายต่างทำงาน ขาดพลังในการแก้ไขปัญหา แต่การวิจัยครั้งนี้ นับจากเริ่มเก็บข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ ทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้เกี่ยวกับขนาดของปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง นอกจากนี้ การนำเสนอข้อมูลต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง, ครู, ผู้นำชุมชน , อสม., เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เห็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือ เพื่อให้เด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี บ้านภูพานทอง มีน้ำหนักปกติ และฟันไม่ผุ ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพโดยรวมของเด็ก